

**Kompetentan geštalt psihoterapeut u
praksi – usvajanje i razvoj
psihoterapijskih kompetencija**

Profesionalni doktorat iz geštalt psihoterapije

Kandidat: Sanja V Bratina (EAPTI-SEB)

Odbrana doktorske disertacije 23. 02. 2024

Pojam kompetencija

- „Mera u kojoj terapeut poseduje znanje i veštine potrebne da izvede tretman prema standardima potrebnim da se dosegne očekivani efekat tog tretmana” (Fairburn & Cooper, 2011, str. 377). Jednom dosegnute kompetencije ne ostaju stalno prisutne i nepromenjene, one se menjaju pod uticajem različitih faktora, shvataju se kao kontekstualne i individualne (Hughes, 2014).
- Sržne kompetencije
- Specifične kompetencije
- Specijalističke kompetencije

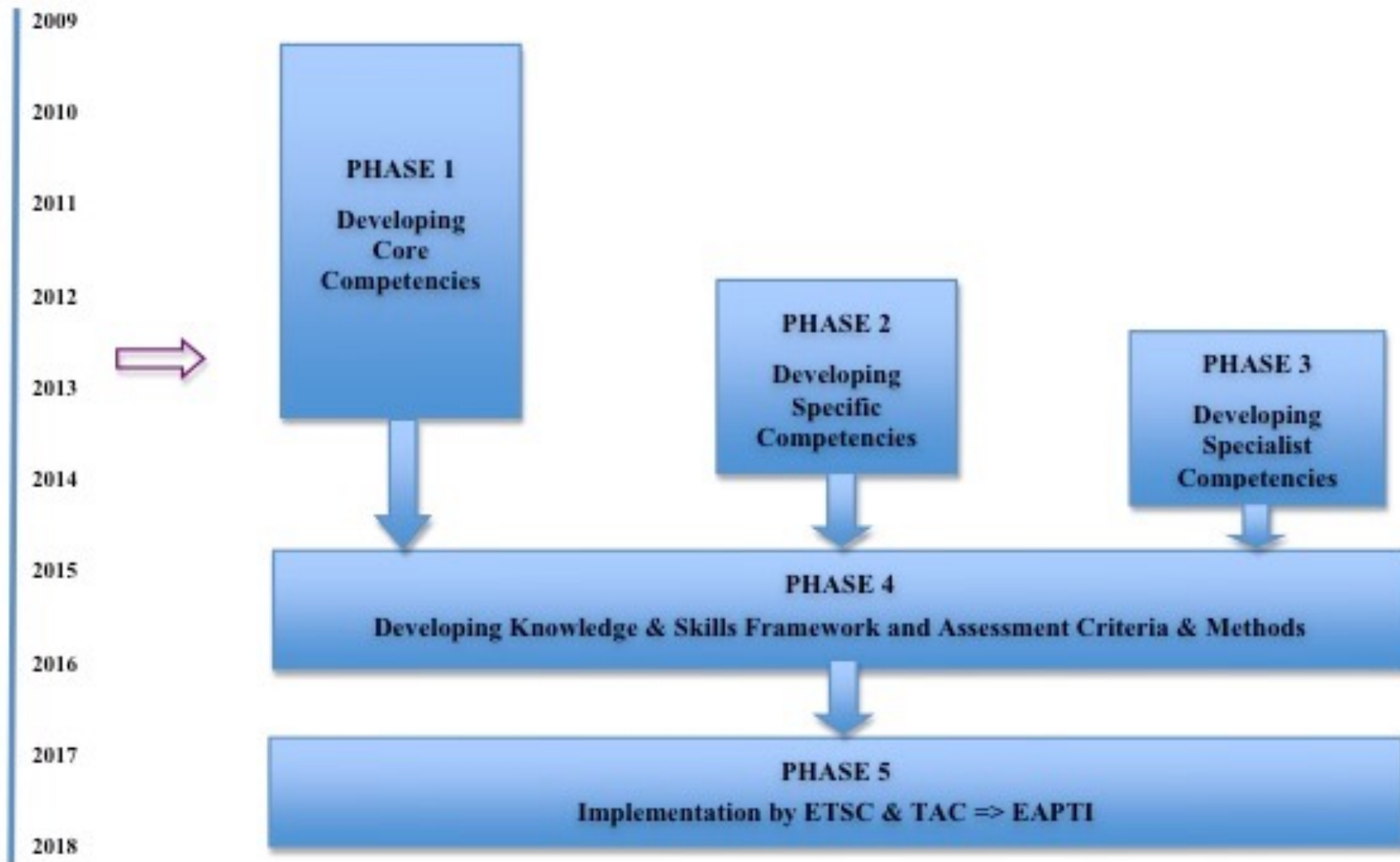
EAP

Trinaest domena

1. Profesionalna praksa
2. Psihoterapijska relacija
3. Procena, dijagnoza i konceptualizacija
4. Ugovaranje
5. Tehnike i intervencije
6. Rad na traumi, krizi i procesima promene
7. Završavanje i evaluacija
8. Saradnja sa drugim profesijama
9. Supervizija i intervizija
10. Etika i kulturološka senzitivnost
11. Upravljanje i administracija
12. Istraživanje
13. Prevencija i edukacija

Outline of the EAP Project on Professional Competencies of a European Psychotherapist

EAGT

EAGT

- Kompetencije se definišu kao deskriptivne a ne normativne, etički kodeks je normativan
- Preklapanje odredjenih domena je neminovno
- Kompetentan terapeut je mnogo više nego zbir navedenih kompetenci, one čine novu celinu i grade specifičan terapijski stil
- Sticanje kompetencija je celoživotni proces

Teorijski modeli usvajanja i razvoja psihoterapijskih znanja i veština, doprinos supervizije i lične terapije

- Koncepti i razvojne faze – Erskin, Stoltenberg i Delvort, Telts, Ronestad i Skovolt
- Uticaj lične terapije – obaveznost?
- Uticaj supervizije – edukativna, suportativna, evaluaciona

Zakonska regulativa

- Strazburška Deklaracija iz (1990) navodi da je psihoterapija nezavisna naučna disciplina
- U SAD su sve bazične profesije mentalnog zdravlja — uključujući psihoterapiju i savetovanje, psihijatriju, psihologiju, socijalni rad i bračnu i porodičnu terapiju — licencirane u svih 50 država. Godine 1976. Virdžinija je postala prva država koja je licencirala savetnike, a Kalifornija je postala poslednja 2009. (Američka asocijacija za savetovanje [ACA], 2010).
- Psihoterapija je po aktuelnim zakonskim propisima u Srbiji regulisana kao delatnost (psiholozi, psihijatri, socijalni radnici) a ne profesija. Da bi zadovoljili uslove da psihoterapije bude registrovana i regulisana kao posebna profesija, po Zakonu o visokom obrazovanju i po Zakonu o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije, nužno bi bilo da za to postoji akreditovani studijski program na univerzitetu. To za sada nije slučaj

- Zasnivanje kompetentnosti psihoterapeuta na kapacitetu za ljudski susret zahteva da terapeut *prvenstveno* bude osoba dostupna drugima kao ljudsko biće, i *drugo* da bude profesionalac koji je prošao trening o prikladnim metodama za praktikovanje psihoterapije. U tom smislu, važno je baviti se istraživanjem procesa koji se dešavaju “unutar” (intrapsiha), “između” (interpersonalno) i “izvan” (transpersonalno) terapeuta i klijenta (Hycner, 1993).

Ciljevi istraživanja

- Istražiti kako geštalt psihoterapeuti i edukanti iz geštalt psihoterapije razumeju, doživljavaju i konstruišu pojam kompetentnog geštalt psihoterapeuta i psihoterapijskih kompetencija;
- Istražiti kako se odvija proces usvajanja, integrisanja i razvoja geštalt psihoterapijskih kompetencija i ličnosti geštalt psihoterapeuta;
- Utvrditi koje načine ispitanici smatraju delotvornim u ispitivanom procesu i
- Proveriti kako je koncept psihoterapijskih kompetencija prisutan u praksi;

Opšta istraživačka pitanja

1. Šta za ispitanike znači pojam „kompetentan geštalt psihoterapeut“?
2. Koliko su ispitanici upoznati sa temom psihoterapijskih kompetencija?
3. Kako teče put sticanja i razvoja psihoterapijskih kompetencija prema ličnom iskustvu ispitanika / šta su promene koje taj put donosi?
4. Koji načini sticanja kompetencija su najdelotvorniji iz iskustva ispitanika?

Metodologija

- Miks i multi metod istraživanje kvalitativno usmereno.
- Kvalitativnu fazu čini eksplorativno istraživanje fenomenološkog tipa uz primenu fokus grupa i crteža
- Kvantitativnu fazu čini eksplorativno istraživanje korelacionog tipa uz primenu upitnika za utvrđivanje sociodemografskih pokazatelja i podataka u vezi sa psihoterapijskom edukacijom i praksom ispitanika, podataka o procesu usvajanja i razvoja ličnosti psihoterapeuta, Upitnika spremnosti na empatiju – SE (Genc, Čolak, Mitrović, 2009), Upitnika za ispitivanje bazičnih oslonaca ličnosti – BOL (Berger, Kostić, 2002), Ankete za analizu prakse AAP

Istraživački postupak

- Opisano je šta za geštalt psihoterapeute i edukante iz geštalt psihoterapije znači biti kompetentan psihoterapeut i kako se konstruiše ovaj pojam; kvalitativno – fokus grupe, crtež
- Provereno je kako se definisane psihoterapijske kompetencije i njihova klasifikacija reflektuju u praksi; kvalitativno – fokus grupe
- Opisan je i testiran doživljaj usvajanja, razvoja i integracije psihoterapijskih kompetencija i ličnosti kompetentnog geštalt psihoterapeuta tokom procesa edukacije i tokom dalje karijere; kvalitativno – fokus grupe i crtež; kvantitativno – upitnici BOL i SE;
- Provereno je kako se preporučeni domeni kompetencija ranguju po pitanju značajnosti, relevantnosti i učestalosti primene; kvantitativno – AAP

Uzorak – kvalitativna faza

- 35 + 40, ukupno 75 ispitanika, raspoređenih u 8 fokus grupa
- Prigodan - već postojeće supervizijske i edukativne grupe koje broje od 8 do 11 članova
- Edukanti i diplomirani terapeuti
- Prosečna životna dob 40.35

Uzorak – kvantitativna faza

- 142 + 83, ukupno 225 ispitanika iz regiona, diplomiranih geštalt terapeuta i polaznika edukacije iz geštalt psihoterapije.

Poduzorak I faze – 142

- 93.7% žena i 6.3%. muškaraca
- Prosečna starost ispitanika je 42.63 godine ($SD = 9.27$), u rasponu od 25. do 71. godine života.
- 38,9 % polaznika završnih godina edukacije i 61,3% terapeuta.
- 54,9% ispitanika ide na ličnu psihoterapiju, a njih 45,1% ne.
- 70,4% pohađa superviziju, a 29,6% ne.

Poduzorak II faze – 83

- 50% edukanata i 50% terapeuta

Zajedničke karakteristike uzorka

- Najzastupljeniji su psiholozi i studenti psihologije, oko 70% uzorka, zatim slede pedagozi, socijalni radnici, ekonomisti, filolozi, lekari, andragozi, specijalni pedagozi, sociolozi i teolozi.
- Dominiraju žene, oko 90% uzorka,
- Prosečna životna dob oko 40 godina

Specifični ciljevi kvalitativnog dela istraživanja

- Ispitati kako edukanti iz geštalt psihoterapije i geštalt psihoterapeuti u praksi shvataju smisao i značenje pojma „kompetentan psihoterapeut“
- Utvrditi koje načine prepoznaju kao efektivne u procesu postizanja psihoterapijske kompetentnosti;
- Ispitati pretpostavku da se proces usvajanja, integracije i razvijanja psihoterapijske kompetentnosti doživljava kao doživotno i transformativno iskustvo koje se odvija kroz faze.
- Proveriti doživljaj i poznavanje pojma psihoterapijskih kompetencija
- Položiti osnovu za dalje kvantitativno istraživanje procesa usvajanja, razvoja i integrisanja geštalt psihoterapijskih kompetencija.

Način obrade podataka

- Tematska analiza
- Analiza sadržaja
- Vizuelna analiza

Kvantitativni deo istraživanja

Mogućnost generalizacije nekih od dobijenih podataka i boljeg argumentovanja odgovora na istraživačko pitanje kako teče usvajanje i razvoj psihoterapijske kompetentnosti, empirijska provera hipotezu o postojanju jaza između teorije i prakse .

Specifični ciljevi kvantitativnog dela istraživanja su:

- Utvrditi demografske karakteristike polaznika edukacije i geštalt psihoterapeuta, zastupljenost i rangove prethodno prepoznatih faktora razvoja psihoterapeuta
- Proveriti postojanje promena u sistemima podrške i kapacitetu za empatiju geštalt psihoterapeuta u odnosu sa na zastupljenost faktora od uticaja (lične terapije, supervizije, prakse sa klijentima, značajnih vanterapijskih događaja i profesionalnog statusa)
- Utvrditi distribuciju značajnosti, važnosti i učestalosti 13 domena psihoterapijskih kompetencija
- Rezultati su obrađeni statističkim programom SPSS, uz korišćenje metoda deskriptivne statistike, t-test za nezavisne uzorke i hi kvadrat

Prvo istraživačko pitanje „Šta znači pojam kompetentan psihoterapeut?“

U odgovoru na pitanja vezana za kompetentnost su učestalo koristili reč „dobar“ kao sinonim za kompetentan.

Karakteristike:

1. kapacitet za uspostavljanje kontakta/dijaloški stav - prisustvo, poverenje, potvrđivanje, empatija, intuitivno razumevanje.
2. osobine ličnosti - otvorenost, širina, doslednost, stabilnost, autentičnost.
3. spremnost da se radi na sebi

„Šta znači pojam kompetentan psihoterapeut?“

- Rezultati podržavaju prisutnost karakteristika ličnosti „Kompetentnog psihoterapeuta“ u uzorku ispitanika
- Rezultati testove BOL i SE su uravnoteženi i ujednačeni - psihološki stabilne osobe sa razvijenom empatijom.
- U pogledu bazičnih oslonaca ličnosti je najsnažniji oslonac BOL „Vera, svrha, nada“ – povezanost sa Velikih 5 a to su saradljivost, savesnost, otvorenost, neuroticizam i ekstraverzija. Njegova povezanost sa domenima ličnosti proizilazi višestruke uslovljenosti doživljaja životnog smisla, optimizma i sistema vrednosti i verovanja koji se ostvaruju uravnoteženim doprinosom pozitivnog odnosa prema sebi (savesnost i neuroticizam) i drugim ljudima (saradljivost i ekstraverzija), otvorenošću ka spoljnjem i unutrašnjem iskustvu (otvorenost), emocionalne stabilnosti (neuroticizam) i radne i socijalne aktivnosti (savesnost i ekstraverzija).
- BOL “Telo”, najveće individualne razlike u odnosu na ostale sisteme podrške kod naših ispitanika.

Drugo istraživačko pitanje - Koliko su ispitanici upoznati sa temom psihoterapijskih kompetencija?

- Pojmovi „kompetentan psihoterapeut“ i „domeni psihoterapijskih kompetencija“ iako veoma povezani po značenju, u praksi i iskustvu ispitanika se doživljavaju kao distancirani i strani
- Kapacitet za dijaloški stav i karakteristike ličnosti osobe psihoterapeuta se teško povezuju sa procesima učenja, usvajanja i procenjivanja znanja i veština što su sadržaji pojma „kompetencije“
- Navode da je uticaj na sistem vrednosti, sržnih uverenja i filozofiju života, koji se nalaze u temeljima dijaloškog stava, ono što čini specifičnost geštalt psihoterapijske edukacije i prakse.
- Vrednuju autentičnost, doslednost i odgovornost u življenju svojih uverenja i, u osnovi, smatraju da biti kompetentan terapeut znači biti izgrađena ličnost pre nego steći specifične veštine

Drugo istraživačko pitanje - Koliko su ispitanici upoznati sa temom psihoterapijskih kompetencija?

Rezultati dobijeni iz kvalitativnog dela istraživanja, ukazuju da se sadržaj pojma “kompetentan terapeut” većinski koncentriše na domene:

- 1 (Profesionalna praksa),
- 2 (Psihoterapijski odnos),
- 4 (Ugovaranje) i
- 5 (Tehnike i intervencije),

Kod iskusnijih ispitanika i na domene:

- 3 (Procena, dijagnoza i konceptualizacija),
- 6 (Rad na traumama, krizi i procesima promene) i
- 7 (Završavanje i evaluacija).

Kvantitativni podaci iz Ankete o analizi prakse kao najrelevantnije i najvažnije ističu domene

- 1 (Profesionalna praksa) i
- 2 (Psihoterapijski odnos)
- 9 (Supervizija i intervizija)
- 13 (Prevenција i edukacija).

- Domeni koji nisu bili zastupljeni u opisima dobrog terapeuta, a to su domen 11 (Upravljanje i administracija) i Domen 12 (Istraživanje) su i procenjeni kao najmanje relevantni, važni i učestali

Koliko su ispitanici upoznati sa temom psihoterapijskih kompetencija?

Poređenje edukanata i psihoterapeuta po rangiranju relevantnosti domena kompetencija, statistički značajane razlike:

- Domen 11 (Upravljanje i administracija), $t(80) = 2,02$, $p < 0,05$, i za
- Domen 12 (Istraživanje), $t(80) = 3,00$, $p < 0,01$, a
- Domen 8 (Saradnja sa drugim profesionalcima), $t(80) = 1,89$, $p < 0,1$.

Procena važnosti domena

- Domen 11 (Upravljanje i administracija), $t(80) = 1,84$, $p < 0,1$ i
- Domen 12 (Istraživanje), $t(80) = 1,82$, $p < 0,1$.

Po pitanju učestalosti korišćenja domena u praksi, statistički značajne razlike nisu utvrđene samo za domene 8 (Saradnja sa drugim profesionalcima), 9 (Supervizija i intervizija) i 12 (Istraživanje)

Domen 9 (Supervizija i intervizija) značajno zastupljen u iskustvu svih ispitanika i dosledno prisutan u svim fazama razvoja psihoterapeuta od trenutka uvođenja u proces

Domen 13 (Prevenција i edukacija) se pojavljuje kao u grupi prvorangiranih i po relevantnosti, i po važnosti i po frekventnosti i jednako procenjen od strane svih ispitanika. Ovaj domen je na neki način ostao skriven u kvalitativnom delu istraživanja, geštaltističkim jezikom govoreći, ostao je u pozadini dok se u kvantitativnom delu pojavljuje kao jedna od istaknutih figura

Koliko su ispitanici upoznati sa temom psihoterapijskih kompetencija?

- Najslabije rangovani domeni, po relevantnosti, značajnosti i učestalosti su domeni 11 (Upravljanje i administracija) i 12 (Istraživanje). Oba domena nisu prepoznata u kvalitativnom delu istraživanja, niti su kodirana kroz tematsku analizu transkripta sa fokus grupa.
- Suštinski, supervizori smatraju da se ova dva domena ne pojavljuju kroz odnos sa klijentima i da nisu neophodni da bi neko bio kompetentan psihoterapeut.
- Smatraju da se kompetencije definisane ovim domenima više odnose na ekonomiju i politiku, te da su deo sa jedne strane opštih znanja onih koji se bave privatnom praksom (kao što je to slučaj sa bilo kojim preduzetnikom), a sa druge ekonomskih interesa vezanih za osiguravajuće kuće i naplatu usluga onih psihoterapijskih pravaca koji su dokazani kao efektivni i efikasni – empirijski podržanih tretmana.
- Podatak o tome da se na sva tri kriterijuma pojavljuje statistički značajna razlika između edukanata i terapeuta po pitanju ova dva domena nam sugeriše da se odnos prema njima menja kroz vreme i, da iako na periferiji, ipak postaju značajniji kroz profesionalnu praksu i iskustvo.

Treće istraživačko pitanje: “Kako teče put sticanja i razvoja psihoterapijskih kompetencija prema ličnom iskustvu / šta su promene koje taj put donosi?”

- Proces sticanja, usvajanja i razvoja psihoterapeuta je dug, složen, bolan, kumulativan, transformativan i nagrađujuć. Ne dešava se po principu „Aha“ doživljaja i nije uvek pravolinijski. Prolazi kroz više faza, u našem istraživanju smo detektovali 5+1
- Svesnost, proces, rast, sazrevanje, učenje, neizvesnost i bogati emocionalni i telesni doživljaji - osnovni zajednički imentelji procesa sticanja i razvoja psihoterapijskih kompetencija kod svih ispitanika.
- Svi ispitanici doživljavaju emotivno i telesno iskustvo **uzbuđenja, radosti, živosti, radoznalosti**, koje se boji na različit način u različitim grupama ispitanika tokom procesa psihoterapijskog razvoja. Menjaju se prateći emotivno telesni doživljaji, poput nesigurnosti i zbunjenosti u početku edukacije do smirenosti i sigurnosti koja se stiče kroz dugogodišnje profesionalno iskustvo.

Četvrto istraživačko pitanje “Koji načini sticanja kompetencija su najdelotvorniji iz vašeg iskustva?”

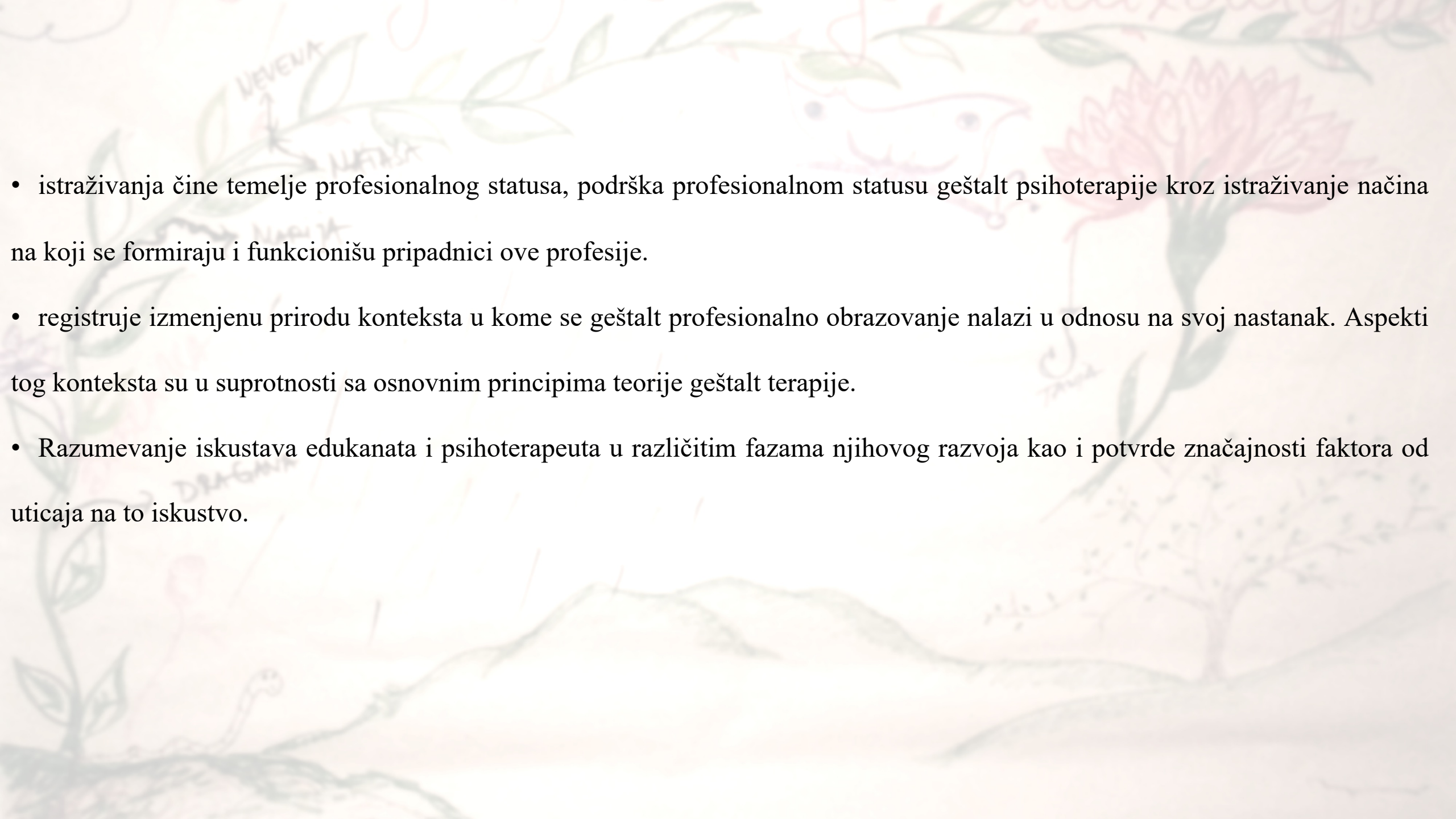
1. Profesionalna iskustva/praksa
2. Lično iskustvo u ulozi klijenta
3. Supervizija
4. Životna iskustva
5. Teorijski seminari, predavanja, konferencije
6. Literatura

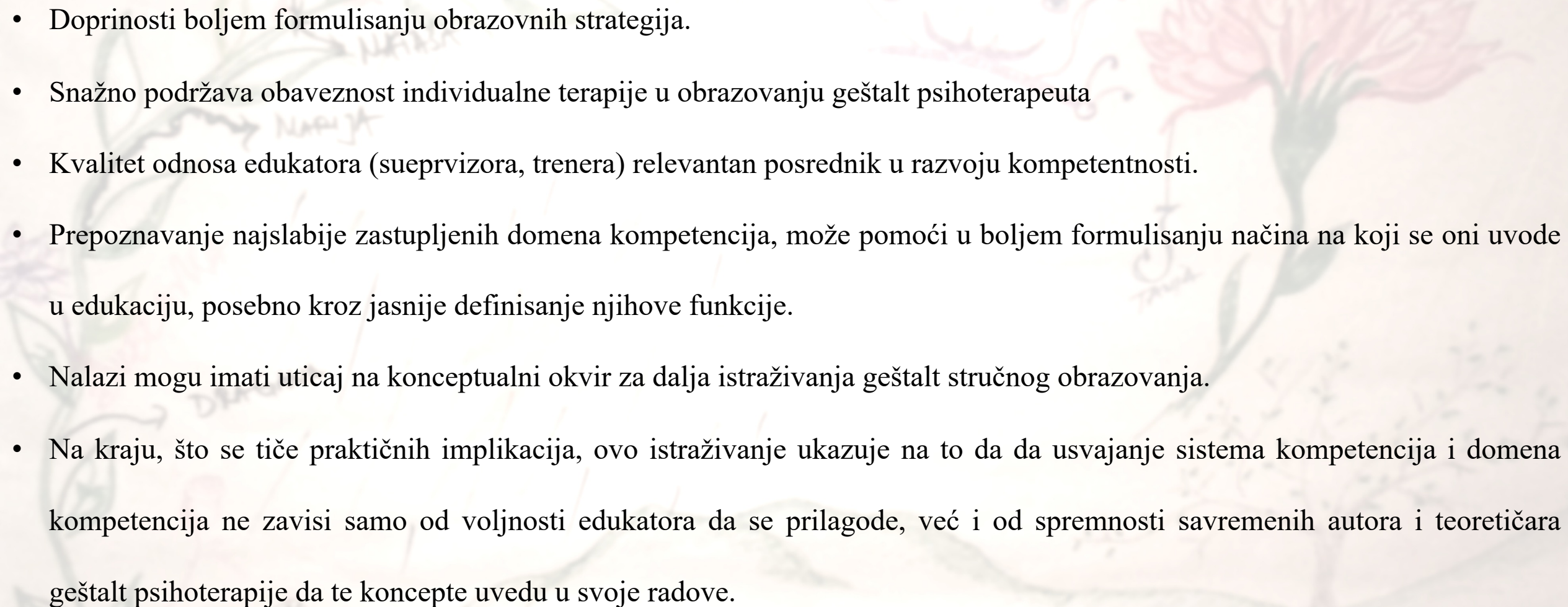
Četvrto istraživačko pitanje “Koji načini sticanja kompetencija su najdelotvorniji iz vašeg iskustva?” – empirijska provera

Izloženost ličnoj terapiji - nema razlike u razvijenosti bazičnih oslonaca ličnosti kod ispitanika koji pohađaju i onih koji ne pohađaju ličnu terapiju.

- Ispitanici koji su u trenutku istraživanja išli na ličnu psihoterapiju pokazuju značajno veću empatiju sa negativnim emocionalnim stanjima kod drugih (pa i kod klijenata), $t(140) = 2,84, p < 0,01$.
- Značajne razlike postoje i na ukupnoj skali empatije $t(140) = 2,84, p < 0,05$.
- Ovi podaci nam govore o povezanosti pohađanja lične terapije sa empatijom i daju nam argumente u prilog obaveznosti lične terapije tokom edukacije.
- Izloženost superviziji – nema razlike u BOL i SE kod onih koji pohađaju i onih koji ne pohađaju superviziju
- Psihoterapijska praksa, broj radnih sati na nedeljnom nivou - oni koji rade više sa klijentima imaju izraženiju ovu vrstu empatije od onih koji rade manje - razlika na nivou značajnosti 0,1 na skali Empatija kao socijalna uloga, $t(135) = -1,75, p < 0,1$ i značajno razvijeniji BOL Vera, svrha, nada, $t(110) = -3,02, p < 0,01$.

- Kvantitativni podaci pokazuju da nema statistički značajnih razlika između ispitanika na testu ličnosti BOL i testu empatije EMI u odnosu na faze razvoja psihoterapijskog identiteta. To se može razumeti na način da se promena o kojoj ispitanici izveštavaju zapravo dešava u polju prihvatanja „onoga što jeste“ ili „onoga što jesmo“ pre nego u konkretnim karakteristikama ličnosti. Ova hipoteza je u skladu sa paradoksalnom teorijom promene (Beisser, 1970), jednim od ključnih teorijskih koncepata Geštalt psihoterapije.
- Opšta uravnoteženost rezultata na testovima BOL i SE nam sugeriše da su u osnovi naši ispitanici adekvatni po pitanju poželjnih karakteristika ličnosti psihoterapeuta, ali i da su nam potrebni osetljiviji ili drugačije osmišljeni testovi koji bi mogli da obuhvate proces promene koji se, prema izveštajima ispitanika, odvija tokom edukacije i profesionalne prakse terapeuta.
- Koncepti koje bi valjalo obuhvatiti na kvantitativan način su: Prihvatanje; granice i svesnost; otvorenost, fleksibilnost i autentičnost; zrelost; celovitost, sigurnost. To su oni koncepti koje su naši ispitanici u različitim fazama razvoja naveli kao indikatore promene koju su iskusili

-
- istraživanja čine temelje profesionalnog statusa, podrška profesionalnom statusu geštalt psihoterapije kroz istraživanje načina na koji se formiraju i funkcioniraju pripadnici ove profesije.
 - registruje izmjenjenu prirodu konteksta u kome se geštalt profesionalno obrazovanje nalazi u odnosu na svoj nastanak. Aspekti tog konteksta su u suprotnosti sa osnovnim principima teorije geštalt terapije.
 - Razumevanje iskustava edukanata i psihoterapeuta u različitim fazama njihovog razvoja kao i potvrde značajnosti faktora od uticaja na to iskustvo.

-
- Doprinosi boljem formulisanju obrazovnih strategija.
 - Snažno podržava obaveznost individualne terapije u obrazovanju geštalt psihoterapeuta
 - Kvalitet odnosa edukatora (sueprvizora, trenera) relevantan posrednik u razvoju kompetentnosti.
 - Prepoznavanje najslabije zastupljenih domena kompetencija, može pomoći u boljem formulisanju načina na koji se oni uvode u edukaciju, posebno kroz jasnije definisanje njihove funkcije.
 - Nalazi mogu imati uticaj na konceptualni okvir za dalja istraživanja geštalt stručnog obrazovanja.
 - Na kraju, što se tiče praktičnih implikacija, ovo istraživanje ukazuje na to da usvajanje sistema kompetencija i domena kompetencija ne zavisi samo od voljnosti edukatora da se prilagode, već i od spremnosti savremenih autora i teoretičara geštalt psihoterapije da te koncepte uvedu u svoje radove.

Hvala na
pažnji